

Tijdschrift voor Neerlandistiek in Scandinavië en ommelanden

Sakafasi: Kwamina Abeni

Oktober 2009

Indledning

Kwamina Abeni¹ udspiller sig på en plantage i tiden før slaveriets ophør i 1863. Indtil da var slaver ifølge retssystemet reduceret til ting, som i nogle tilfælde havde mindre værdi end en stol. Selv om slaverne ingen bestemmelsesret havde, var de ikke desto mindre i stand til at *kreere* – ordet kreol betyder "at kreere" – ved at skabe for eksempel et sprog, en religion eller en kultur. Den kultur, slaverne skabte, var utilgængelig for plantageejerne, som intet forstod af de sproglige eller kulturelle særpræg, der her kom til udtryk. Kort sagt var enhver form for udveksling mellem plantageejere og slave utænkelig. Og samtidig hvilede hele systemet på en ordensideologi, der implicerede magt og vold mod slaverne for at sikre plantagesystemets overlevelse. For i længden kan en person ikke reduceres til en genstand. Ingen kan reelt fratage andre deres indre frihed. Det vidste plantageejerne godt, og de gøs ved tanken om, hvad der ville ske, hvis slaverne gjorde oprør.

Selv om ingen dialog var mulig mellem plantageejerne og slaverne, stødte deres verdener ikke desto mindre sammen i det daglige liv på plantagen. Det er uden tvivl denne bestandige konfrontation, der forklarer, hvorfor begge parter må lide en så voldsom død i Sakafasis² novelle. Men intet er ændret i deres gensidige forhold. Døden har tværtimod lænket dem til hinanden i al evighed!

(Antologien er udkommet på forlaget Contact, Amsterdam/Antwerpen 1999. 696 sider, ISBN 90 254 9734).

1 Belangrijk bericht voor de erven: gelieve info@tnso.eu te contacteren a.u.b.

2 Sakafasi betyder ydmyhed og er pseudonym for Hendrik van de Hoef (1934-1998).

KWAMINA ABENI¹

Under koraltræet i udkanten af den lille kirkegård mellem sukkerrørsmarkerne stod Tinus med øjne og ører rettet mod den endeløse grønne flades vagen og raslen. Det var næsten midnat, og månelysen faldt som pletter på hans mørke skikkelse, der var stiv af spænding og angst. Bag sig hørte han de andre slaver stønne af anstrengelse. De havde åbnet den grav, hvori hans mor var blevet stedt til hvile under den forgangne dags bagende sol, og prøvede at få den tunge kiste op.

Det var kun et par måneder siden, at plantagens hvide opsynsmand havde kaldt alle slaverne sammen for at fortælle dem, at slaver ikke længere måtte begraves om natten, og at der heller ikke måtte synges og danses ved den lejlighed, ja, at selv den traditionelle musik var forbudt fra det øjeblik af. Han havde forklaret, at generalguvernøren havde pålagt plantageejerne det forbud, og at de ved overtrædelse ville komme til at betale en bøde på fem hundred gylden, hvoraf den ene halvdel skulle gå i statskassen og den anden halvdel fordeles blandt fattige hvide. Ejeren havde stået i baggrunden og lyttet, men vendte sig brysk, da slaverne efter bekendtgørelsen brød ud i mumlen og murren. Den hvide opsynsmand trak sin sabel og vinkede sine sorte hjælpere med piskene til sig, hvorpå der hurtigt blev stille, og slaverne spredte sig til markerne og fabrikken.

Nu holdt Tinus vagt. Hans mor var den første, der var død efter den nye krænkelser af deres sædvaner, og en gruppe mindre frygtssomme slaver havde fortalt ham, at de i denne nat ville begrave hans mor på ny med den fornødne respekt over for den døde og hendes forfædre. Rystende af angst havde Tinus nægtet at deltage, men havde alligevel måttet give efter til sidst, han var trods alt den eneste søn – ak, tænkte Tinus, sikke en søn. Han indså pludselig, at han havde hadet sin mor fra det øjeblik, hvor det gik op for ham, hvem hans far var. Som ung pige var hans mor, en flot, kulsort neger, kommet til Surinam fra Afrika. På slaveauktionen var hun blevet købt af plantageeieren og sat i arbejde som husslave. At ejeren også hed Tinus, havde den lille Tinus, der var født og vokset op i plantagehuset, ikke tænkt så meget over i begyndelsen. Det skete nu og da, at herrer opkaldte deres slaver efter sig selv. Men da han voksede op, og hans legekammerater begyndte at grine ad hans lysere hudfarve, gik det langsomt op for ham, at han var anderledes. Han var ikke rigtigt sort, hans næse var mere lige end de andres, og han manglede de sædvanligvis lyse håndflader og fodsåler.

Tinus blev overbevist, da han en dag foretog en runde på plantagen sammen med ejeren. Han havde til opgave at bære geværet og tasken med proviant og fulgte føjeligt i hælene

på sin herre. Da de nåede frem til den lille flod, der løb gennem plantagen, klædte ejeren sig af for at tage en dukkert. Forlegent vendte Tinus ryggen til vandet, men store Tinus slog en buldrende latter op.

"Hej, mi boi [min dreng], vær ikke så genert, vend dig nu bare om, jeg er jo din far." Med et sæt vendte Tinus sig om og så på den nøgne mand, på ballernes modbydelige hvidhed og det dinglende kønsorgan, der stod i skarp kontrast til de brune ben og overkroppen. Et vildt had vældede op i den fjortenårige dreng. Et skrig undslap hans strube: "Yu sakasaka [usling], er du min far? Yu didibri, du er Djævelen, dit hvide udyr!" Han kylede geværet og tasken ind i buskadset, syg af vrede, angst og ydmygelse. Og han flygtede, væk fra manden, fra den modbydelige sandhed, fra skammen. Tværs gennem sukkerrørsmarkerne, længere og længere væk. "Bastarden Tinus" drønedede det i hans hoved, bastarden Tinus, bastarden Tinus. Lige til han krøb udmattet ind under plantagehusets veranda som en pryglet hund.

Den aften meddelte han i slavehuset, at han ikke hed Tinus længere, men ville bruge sit dé-nen, sit dagnavn, Kwamina Abeni, navnet på dem, der er født om tirsdagen. Han så forståelse og respekt i sine medslavers øjne.

"Ai en sabi, han ved det," hørte han dem hviske, "han er blevet en mand." Efter den dag kom Kwamina ikke længere i sin herres hus. Efter et voldsomt skænderi med sin mor, der stædigt blev ved med at kalde ham Tinus, undgik han hende så meget som muligt og udførte sit arbejde på marken som en mand. Når ejeren færdedes i hans nærhed, lod denne, som om der ikke var sket noget, og Kwamina ignorerede også ham.

"Jeg har ikke nogen far," var hans svar, når en nytilkommen spurgte ham, hvem hans far var, "mi no ab' pa, jeg er Kwamina, ikke nogens søn."

Kwamina var nu næsten tyve år, stærk, hærdet af det hårde arbejde, udadtil en mønsterslave, villig og lydlig. Men i hans hjerte levede hadet mod dette liv. For sit indre øje så han stadig det ydmygende billede af den nøgne mand, der havde kaldt sig hans far.

"Hej, Kwamina, un klari [vi er klar], vi går i gang," den jævnaldrende Kofis hvisken fik Kwamina ud af sin grublen. Han hørte nu også apinti-trommens og ansoko banya-sangens dæmpede buldren, tegnet på, at højtideligheden var begyndt. Kwamina gik hen til den åbne grav. Kisten var dækket med kulørte stykker stof, i nærheden brændte der et bål, hvorfra der kom en behagelig duft af bus'nengrekandra [en bestemt slags harpiks], der jager de onde

ånder væk. Deres obyaman [medicinmand] mumlede sine bønner på kromanti, gudernes sprog. Slaverne stod omkring kisten. Kwamina trådte ind i kredsen, mens agida-trommen faldt ind i de andre trommers rytme for at angive, at forfædterritualet kunne begynde. Dæmpet begyndte man at synge den ældgamle sang, man havde haft med fra Afrika, for at bede Anana, skaberen, om at være til stede via guden Yaw:

Nana broki, yaw e begi
Nana broki, yaw e begi
Yawasi, yawasi, yawasi bobo
Nana broki, yaw e begi

og så videre, mens man afventede et tegn på, at bønnen var hørt. Trommerne blev mere intense, de syngende mennesker blev tryllebundet af dem og deres egen sang, og de før så ubevægelige slaver begyndte langsomt at danse i ring omkring graven.

Medicinmanden sang med på sangen, der kun forstås af indviede i åndekulturen:

Madosi madosi, akanidyewa o
A gedehusu, akanidyewa o
Awese kasamasa ...

Pludselig blev det hellige ritual afbrudt af lyden af et skud og en buldrende stemme: "Hvad skal det sige, for pokker da også, sådan en flok hedninge, skrub af, slavepak." I lyset fra det blafrende bål dukkede plantageejeren op sammen med opsynsmanden og hans hjælper, der begyndte at slå løs til alle sider. Paniske løb slaverne bort, fulgt af piskene og stokkene; hyl og skrig blandede sig med lyden af løbende fødder.

Kun to blev stående tilbage, herren og Kwamina. Over for hinanden på hver sin side af den åbne grav ved siden af kisten, der var dækket med stofstykker.

"Dig," råbte Tinus, "hvor vover du at trodse mig. Jeg skal lære dig, din bastard, det her bliver din død, hundred stokkeslag skal det koste dig, og jeg skal sørge for, at du ikke overlever dem, om jeg så selv ..." Han skummede af raseri, herren Tinus over for sin søn, slaven Tinus, der mærkede en vidunderlig ro komme over sig. Smilende sagde han: "Jeg er Kwamina, min egen herre, men du, du er bastarden Tinus. Langsomt, som i trance, bukkede han sig ned, tog en skarp huggekniv, rørskeerens redskab, op, trådte med ét skridt hen over sin mors

grav og slog og hakkede løs på det forhadte ansigt, til det var uigenkendeligt, og Tinus lå livløs i græsset med den blodige kniv ved siden af sig. Kwamina løftede hænderne i vejret i en tryglende bevægelse og skreg det ud: "Anana, mi gado, bastarden er død, mi no sari, jeg fortryder ikke noget, straf mig, som du vil."

Villigt lod Kwamina sig lægge i lænker af den hvide opsynsmand og hans hjælpere, der i mellemtiden havde skyndt sig tilbage. Lige glad lod han sig føre med og spærre inde, og lige så ligeglad hørte han få uger senere dødsdommen blive afsagt i retten: døden på bålet.

Næste morgen blev Kwamina brændt ved Fort Zeelandia i Paramaribo uden at have mælet et eneste ord. Han havde kæmpet sin kamp, han var fri.

På den lille kirkegård mellem sukkerrørsmarkerne er der nu to nye grave ved siden af Kwaminas mors grav. Den ene er dækket af en plade af granit, hvorpå der står indgraveret: "Her hviler Tinus Allendis, der på grusom vis blev myrdet af sin slave Kwamina." På den anden er der et enkelt trækors, hvorpå der står malet: "Her hviler Kwamina Abeni, der var hans slave."

1) Oversat af Aino Roscher. Aino Roscher (1962) er tekster og litterær oversætter. Hun oversætter fra nederlandsk, tysk og engelsk til dansk og har afholdt flere workshoper i litterær oversættelse.